

عید قربان درس زمین ما و کشورهای دیگر اسلامی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ریشه های تاریخی عید قربان

عید قربان ریشه در دوران ماقبل تاریخ بشر دارد. انسان اولیه که از فهم طبیعت عاجز است، برای به دست آوردن ترحم خدایان دست به قربانی کردن حیوانات و انسان ها میزند. این رسم نزد همه ملل و ادیان به اسامی مختلف موجود بوده است. این سنت طولانی بشری در اسلام نیز پذیرفته شده است. در روایات مختلف دینی آمده است که ابراهیم در سن بالا ، دارای فرزندی شد که او را اسماعیل نام نهاد و برایش بسیار عزیز و گرامی بود. اما مدتها بعد، هنگامی که اسماعیل به سنین نوجوانی رسیده بود، فرمان الهی چندین بار در خواب به ابراهیم نازل شد و بدون ذکر هیچ دلیلی به او دستور داده شد تا اسماعیل را قربانی کند. او پس از کشمکشهای فراوان درونی، در نهایت با موافقت خالصانه فرزندش، به محل مورد نظر میروند و ابراهیم آماده سر بریدن فرزند محبوب خود می شود. اما به هنگام انجام قربانی اسماعیل خداوند که او را سربلند در امتحان می یابد، گوسفندی را برای انجام ذبح به نزد ابراهیم می فرستد.

برگزاری عید در کشورهای اسلامی

عید قربان (در عربی: عید الأضحی) یکی از روزهای فرخنده در تقویم اسلامی است. روز دهم ماه قمری ذی الحجه، مصادف با عید قربان از گرامیترین عیدهای مسلمانان است که به یاد ابراهیم و فرزندش اسماعیل، توسط بسیاری از مسلمانان جشن گرفته می‌شود. عید قربان که از جمله تعطیلات رسمی مسلمانان است، از یک تا چهار روز جشن گرفته می‌شود و در طی آن مردم با پوشیدن بهترین پوشاک خود، پس از انجام عبادات، به دید و بازدید و جشن و سرور می‌پردازند. البته برگزار کردن مراسم قربانی در این عید بر همه واجب نیست و تنها بر زائران کعبه در مراسم حج واجب است، اما بسیاری از مسلمانان در سراسر جهان در این روز، گوسفند، گاو یا شتری را قربانی

کرده و گوشت آنرا بین همسایگان و مستمندان تقسیم می‌کنند. حاجیان در این روز پس از به پایان رساندن مناسک حج، حیوانی را ذبح می‌کنند و پس از قربانی آنچه بر آنان در حال احرام، حرام شده بود - مانند نگاه کردن در آینه، گرفتن ناخن و شانه زدن مو - حلال می‌گردد و با توجه به اینکه حج، یکی از عبادت‌های بسیار مهم در اسلام است، توانایی به انجام رساندن آن نیز برای هر مسلمانی بسیار شادی آور است، در نتیجه، روزی که پس از انجام وظایف سنگین حج، به عنوان جایزه الهی و اتمام احرام پیش می‌آید را عید میدانند. همچنین در روایت‌های مکرری نقل شده که در روز عید قربان، قربانی کنید تا گرسنگان و بیچارگان نیز به خوراک برسند.

این ایثار و عشق پیامبر به انجام فرمان خدا، فریضه‌ای برای حجاج می‌گردد تا در این روز قربانی کنند و از این طریق برای یتیمان و تهیدستان خوراکی فراهم سازند. در این روز همچنین مستحب است که نماز عید قربان برپا گردد. نماز عید قربان باید در فاصله زمانی طلوع آفتاب روز عید تا ظهر خوانده شود و شامل دو رکعت است.

عید قربان در سرزمین ما

در تمام جهان با فرا رسیدن ایام عید قربان همراه با دیگر مسلمانان، افغانها نیز به صورت گسترده برای برگزاری مراسم این ایام آماده می‌شوند و در تمام شهرها به صورت سنتی ضمن اینکه این ایام را ایام مقدس می‌دانند علاوه بر اجرای احکام الهی و ابراهیمی پایبند اجرای مراسم محلی نیز هستند.

مردم ما بنا بر رسوم ویژه‌ای که دارند از مدت‌ها پیش از روز عید قربان، خود را آماده می‌کنند و مقدمات این مراسم با خرید حیوان قربانی آغاز می‌شود. انتخاب حیوان برای قربانی در هر منطقه متناسب با عادت‌ها و عقاید ویژه همان

منطقه است و حیوان قربانی با شرایط خاصی برای زمان ذبح ، نگهداری ، آماده و آراسته می شود. خانه تکانی ، رفت و روب ، شستشو ، حمام ، لباس نو و نظافت نیز از جمله آدابی است که قبل از عید قربان آنها را به جا می آورند. هرکس قربانی خود را در مناطق مختلفی ذبح میکنند ، برخی در اماکن مقدس مانند مساجد ، تکیه خانه ها و جماعت خانه ها، برخی در خانه های مسکونی و بعضی دیگر در میدان های اصلی محل زندگی به انجام این عمل معنوی می پردازند. هنگام ذبح دعای ادعیه خاصی خوانده می شود و قصاب نیز اغلب شرایط و جایگاه ویژه ای دارد. پس از قربانی بنا بر رسم رایج ، گوشت قربانی برای تبرک بین مردم همان ناحیه و بویژه مستمندان توزیع می شود. از جمله آداب دیگری که در جشن قربانی رواج دارد بازیهای فلکولر ، سپورتهای خاص محلی و صرف غذای دسته جمعی است. قربانی کردن با نیت الهی از ارزش و جایگاه ویژه ای برخوردار است و علاوه بر بجای آوردن این سنت حسنه در عید قربان ، در هنگام برآورده شدن نذرهای خود و یا بدست آوردن موفقیت های مادی در زندگی نیز با قربانی کردن حیوانی حلال گوشت و تقسیم آن بین همسایه ها و افراد فقیر ، به عرض ارادت به ذات احدیت و شکر گذاری به درگاه الهی می پردازند . به مناسبت عید سعید قربان همه ساله در افغانستان سه روز تعطیل است. ادای سنت قربانی کردن در عید سعید قربان از مهمترین آداب و رسوم مردم است. مردم مسلمان ماعیاد اسلامی به ویژه فطر و قربان را با شکوه خاصی برگزار می کنند و در این ایام به دید و بازدید بزرگان و اعضای خانواده خود می روند. رفع کدورت ها از دیگر آداب و رسوم پسندیده افغان ها در ایام عید سعید قربان است. بزرگان و سرپرستان خانواده ها می کوشند در این عید اسلامی برای اعضای خانواده خود لباس نو تهیه کنند. افرادی که برای دید و بازدید به منازل اعضای خانواده و دوستان خود می روند با شیرینی ، کیک و کلهجه ، بادام ، بسته سمیان ، نقل خسته یی و... پذیرایی می شوند. مردم ما ضمن پوشیدن لباس تمیز و عموماً نو به دیدار هم می روند و عید را به یکدیگر تبریک می گویند. بزرگ ها به اطفال عیدی می دهند و زنان ، دختران و پسران خورد سال در شب اول عید دستها و بعضاً پاهایشانرا حنا (خینه) میبندند .

عید در عربستان

حاجی به ره کعبه و من طالب دیدار او خانه همی جوید و من صاحب خانه

هر ساله زائران زیادی از کشورهای مختلف اسلامی به زیارت خانه ی خدا به شهر مکه مکرمه و همینطور مدینه منوره مشرف می شوند که آمار حجاج حج به میلیون ها نفر میرسد. مراسم مذهبی، اجتماعی و معنوی حج، علاوه بر تجلی شکوه، عزت و اتحاد مسلمانان جهان، برکات و آثار و درسهایی نیز برای پیروان مکتب حیاتبخش اسلام دارد. به همین جهت، قرآن با تأکید فراوان به شرکت در این مراسم سفارش می کردند. خداوند متعال در سوره حج فرمان خود را به حضرت ابراهیم علیه السلام این گونه بیان می کند: «وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ...»؛ «به طور عمومی مردم را به انجام مراسم حج دعوت کن تا آنان پیاده و سواره از راههای دور دست به نزد تو آیند [و در مراسم حج شرکت کنند] تا شاهد منافع [مختلف دنیوی و اخروی حج] برای خویش باشند...». علی (کرم الله وجهه) در سخن دیگری فرمود: «اللَّهُ اللهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ لِتُخْلَوْهُ مَا بَقِيْتُمْ فَإِنَّهُ إِنْ تُرِكَ لَمْ تُنَاطَرُوا!»؛ «خدا را! خدا را! درباره خانه خدا در نظر بگیرید؛ تا هستید، آنجا را خالی نگذارید؛ زیرا اگر خالی شود، مهلت داده نمی شوید.» از جمله منافع و برکات حج تجلی وحدت و همدلی مسلمانان بر محور قبله ای واحد است. مسلمانان جهان از هر گروه و ملیتی با هدف مشترک از شرق و غرب جهان در گرداگرد خانه خدا جمع می شوند و با ایجاد ارتباط نزدیک همدیگر را

بهتر می شناسند. آنان با تشکیل جلسات آگاهی بخش به تبادل افکار و تضارب آراء خویش می پردازند و با قرار گرفتن در صف واحد و زمزمه نغمه توحید در کنار یکدیگر، اتحاد و یگانگی و اخوت اسلامی را از نزدیک احساس می کنند. حج گزاران مسلمان در این عبادت دسته جمعی، وحدت و همبستگی خود را به نمایش گذاشته و با مشارکت در مناسک روح بخش آن بر اهداف مشترک خویش که همان صفا بخشیدن به روح و جسم در پرتو آیین توحیدی ابراهیمی و محمدی است، تأکید ورزیده، عوامل نفاق و جدایی و انگیزه های تفرقه و تشتت را از خود دور می کنند. مسلمانان مشتاق در ایام حج با شور و شوق وصف ناپذیری زیر پرچم «لا اله الا الله محمد رسول الله» اجتماع کرده، عزت و شکوه و اقتدار آیین نجات بخش اسلام را به جهانیان عرضه می دارند. مولوی پیام وحدت اسلامی را این گونه سروده است:

مؤمنان معدود لیک ایمان یکی
جسمشان محدود اما جان یکی
همچو آن یک نور خورشید سما
صد بود نسبت به صحن خانه ها
جان گرگان و سگان از هم جداست
متحد جانهای شیران خداست.

موسم حج نفاق شکن و وحدت آفرین است و نیرومندترین عامل در تقریب بین مذاهب اسلامی است. مسلمانان از هر مذهب و فرقه ای اعم از شیعه و سنی حج را یکی از فرانس مهم الهی می دانند که در آن روح برادری و برابری در کالبد مسلمانان دمیده شده، نور مهر و عطوفت اسلامی جلوه گر می گردد و بر تمامی دلهای زنگار گرفته، نورافشانی می کند و بذر امید می پاشد. مراسم حج با پیوند دادن قلبهای متشتت به همدیگر و با رهاندن مسلمانان درمانده در منجلاب جور و ستم مستکبران عالم، اقتدار و شکوه از دست رفته مسلمانان را بار دیگر در منظر جهانیان متبلور می سازد.

عید در ترکیه

مسلمانان سراسر ترکیه با حضور گسترده در مساجد، نماز این روز فرخنده را به جماعت اقامه میکنند. مسلمانان ترکیه به قربانی کردن اهمیت زیادی می دهند و براساس این سنت حسنه، هر کسی در صورت وسع مالی و نداشتن قرض، در سه روز از تعطیلات چهار روزه عید قربان، گوسفند، گوساله و شتر ذبح می کند. در روز عرفه که در ترکیه نیمه تعطیل است فرصت خوبی برای زیارت قبور است.

در این روز خانواده ها به قبرستانها رفته برای نزدیکان خود دعا می خوانند و سر و دستی به سنگ قبرها می کشند و قبور را شستشو می دهند. در عید قربان گاهی هم چند خانواده فامیل یا همسایه، مشترکا گاو یا گوساله و حتی شتر خریداری کرده و قربانی می کنند.

عید قربان به همراه عید فطر به عنوان دو عید بزرگ ملی و مذهبی در ترکیه با رسوم و آیین های ویژه خود نمادی از تعاون، همیاری و احسان در جامعه و در این حال نمادی از اعتقادات عمیق مذهبی مردم این کشور است. مردم ترکیه از هفته ها قبل خود را برای برگزاری هر چه بهتر عید قربان آماده می کنند. چراغانی کردن مناره مساجد، کوچه و خیابانها؛ خانه تکانی و پختن غذا و شیرینی های ویژه از اقداماتی است که از روزها قبل از عید در جای جای این کشور اسلامی صورت می گیرد.

روز اول عید، مردان خانواده به نماز عید می روند و سپس مشغول ذبح قربانی می شوند. دید و بازدیدهای فامیل و آشنایان با نزدیکان از رسومات حسنه و رعایت آن از دیدگاه خانواده های ترکیه الزامی است. هر کسی برای دیگری هدیه ای می خرد و کوچکترها در ملاقات با بزرگترها، دست آنان را بوسیده و عیدی می گیرند. روحیه تعاون در ایام عید قربان در جامعه ترکیه به اوج خود می رسد و کمک های مالی به تنگدستان در این روزهای خاص افزایش می یابد.

طبق عرف مرسوم دیدار از خانواده هایی که یکی از نزدیکان آنان در فاصله عید فطر و عید قربان فوت کرده است، در اولویت برنامه دیدارها قرار دارد. به باور مردم ترکیه، دید و بازدیدهای عید قربان علاوه بر اجر اخروی، موجب یکدلی، همبستگی و تحکیم روابط خانوادگی و انسانی و رفع کدورت ها می‌شود.

بسهای درون شهری، بین الولایتی و کشتی های سفری با هدف تشویق به صلح رحم و تقویت پیوند خانوادگی و دوستی بدستور دولت ترکیه رایگان می‌شود. شاروایی ها در برگزاری هر چه صحیح و راحت تر عید قربان از روزها قبل جایگاه های ویژه را برای فروش و ذبح قربانی در نقاط مختلف اختصاص می‌دهند. تشکلهای مدنی و برخی سازمانهای دولتی ترکیه برای کمک به مستمندان، کمکهای نقدی، پوست و امحاء و احشاء قربانی ها جمع آوری می‌کنند. تعطیلات رسمی عید قربان در ترکیه چهار روز و نیم است.

عید در قرقیزستان، قزاقستان و ازبکستان

مسلمانان قرقیزستان برای نماز عید از اوایل بامداد با حضور در مساجد و خیابان‌ها، صف های طولانی تشکیل میدهند. پس از نماز عید، مردم با ذبح گاو و گوسفند، گوشت آن را میان نیازمندان قسمت میکنند. عید سعید قربان در جمهوری قرقیزستان تعطیل رسمی است.

مسلمانان جمهوری قزاقستان نیز با حضور گسترده در مساجد، نماز عید سعید قربان را باشکوه اقامه میکنند. پس از اقامه نماز، مسلمانان با ذبح گوسفند گوشت قربانی را میان محرومان تقسیم و در این سنت اسلامی شرکت می‌کنند.

همچنان در ازبکستان مراسم دعای عرفه و نماز عید قربان در شهرهای بخارا، سمرقند و حومه‌ی شهر تاشکند در کلیه‌ی مساجد با شکوه خاص خود برگزار میگردد. از جمله برنامه‌های جانبی این مراسم سخنرانی، مداحی و پذیرایی بوده که در مراسم عید دعای عرفه، وقایع روز عرفه، اشعار عید قربان، اعمال روز عرفه و عید قربان به همراه صرف نان و خورده‌نی های لذیذ تجلیل میشود.

در کشورهای عربی

عید قربان نیز همانند عید فطر در میان مسلمانان جهان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. می‌توان گفت این عید بعد از عید فطر دومین عید رسمی مسلمانان جهان است. در میان کشورهای عربی عید قربان به نام عید الاضحی خوانده میشود. در تمامی کشورهای مسلمان به مناسبت این عید حداقل دو روز تعطیل رسمی است. در عربستان سعودی تعطیلات به پنج روز و در کشورهای خلیج نشین نیز به سه روز می‌رسد. بسیاری از مردم عرب به مناسبت این روز سرهای خود را می‌تراشند، به زیارت خانه خدا و مسجدالنبی می‌روند و ضمن پوشیدن لباس تمیز و عموماً نو به دیدار یکدیگر می‌روند و عید را به یکدیگر تبریک می‌گویند. بزرگترها به کوچکترها عیدی می‌دهند و همچنین بسیاری از خانواده‌ها به مناسبت تعطیلات عید قربان برنامه‌های سفر می‌گذارند.

بسیاری از مردم نیز بنا به توانایی مالیشان اقدام به قربانی حیوانات از پرنده گرفته تا چهارپا می‌کنند. معمولاً همه ساله با نزدیک شدن به عید قربان قیمت حیوانات چون شتر، گاو و گوسفند گران می‌شود و حتی به قیمتی تا دو برابر قیمت واقعی آن می‌رسد.

عید در بین ترکمنان

عید قربان بزرگترین و شادترین عید مردم ترکمن در بین ترکمنهاست که این مراسم باشکوه خاص جشن گرفته می شود. آئین عید قربان همراه با سنتها و رسومی است که پس از گذر زمان همچنان پا برجا مانده و فراموش نشده است. خانواده ها چند روز قبل از فرا رسیدن عید قربان به نظافت و پاکي منازل و محیط اطراف خود پرداخته و خود را برای به جا آوردن مراسم عید بزرگ اسلامي آماده می کنند. اقوام ترکمن حداقل ده روز قبل از عید قربان با خانه تکاني به استقبال این بهار معنوي و اسلامي می روند. دو روز قبل از عید به روز کرمعروف است که در آن فضاي خانه نظافت و برای استقبال از این مراسم آذین بندی می شود. یک روز قبل از عید سعید قربان نیز بین ترکمنها به قوقون و بوي خوش معروف است و در این روز مردم به خانه هاي یکدیگر نان و روغني که بوي مخصوص آن تمام محل را پر می کند، هدیه می دهند. به باور ترکمنها برگزاری هرچه باشکوهتر این عید مایه مباحات و افتخار خانواده هاست و در این روز بسیاری از فامیلها بزرگ، سعی می کنند گاو قرباني کنند و این مراسم را همراه با مهمانیهاي بزرگ و جشنهاي باشکوه با دعوت از اقوام و خویشاوندان از دیگر نقاط برگزار می کنند.

تدارکات این آیین در بین ترکمنها با نشان کردن گاو، گوسفند و شتري مخصوص ذبح از هفته ها پیش آغاز می شود و چند روز مانده به عید قربان تمام خانواده به گردگیری از منزل، خرید لباس نو و لوازم مورد نیاز روز عید قربان پرداخته و لباس نو بپوشان می کنند و سفره اي همانند سفره نوروز گسترده و گل و شیرینی و گوشت قرباني عید قربان را بر سر سفره عید می گذارند. در این روز قبل از طلوع آفتاب، ذبح قرباني انجام می گیرد و از گوشت قرباني غذاي هاي مخصوص طبخ می شود که با آن غذا تمام مهمانان پذیرايي می شوند و بعد از طبخ غذا همه ترکمنها به صورت گروهی به دید و بازدید از اقوام و خویشان رفته و عید قربان را به یکدیگر شادباش می گویند.

ترکمنها، آیینهاي ویژه اي در این روزها اجرا می کنند که از جمله آن می توان به برگزاری آیین تاب بازی از سوي جوانان و کودکان اشاره کرد که به صورت گسترده در میان ترکمنها رواج دارد. برگزاری آیین تاب بازی مختص ایام عید قربان است و در بقیه ایام سال تنها ستونهاي قطور آهنی این تابها برپا است و با برداشتن زنجیرهاي آن، عملا امکان استفاده از آن را سلب می شود. زوجهاي جوان، دختران و پسران جوان و کودکان از مشتاقان برگزاری این آیین سنتي هستند و بنابه یک اعتقاد قدیمی در بین ترکمنها، با تاب خوردن در آسمان، گناهان ریخته و آلودگیها پاک می شوند. صبح روز عید قربان، افراد با بر تن کردن لباسهاي نو و آراسته به سوي عیدگاه رهسپار شده و نماز عید را با شکوه هر چه تمام تر برپا کرده و خدا را شاکر می شوند و بعد از اقامه نماز عید قربان، خانواده ها، قرباني خود را همراه با قرانت دعاها و اذکار مخصوص، ذبح می کنند.

بنا به اعتقاد ترکمنها، به رغم اینکه سه روز برای ذبح قرباني فرصت وجود دارد، بهترین روز جهت ذبح قرباني، روز عید است. در زمینه نحوه انتخاب قرباني در این روز، ترکمنها جهت ذبح قرباني کردن از بین گوسفند، بز، گاو و شتر بهترین و سالمترین حیوان را انتخاب کرده و معتقدند، ترجیحا رنگ پوست قرباني باید سفید باشد. اقوام ترکمن، ذبح قرباني را برای خانواده هايی که دارای استطاعت مالي فراواني هستند، واجب شمرده و بر این اساس گاهی، در بعضي از خانواده ها قرباني را بر زن و مرد خانواده به طور جداگانه واجب می دانند. گوشت قرباني به چند قسمت تقسیم می شود که قسمتي از آن جهت صرف در امور خیریه، قسمتي جهت پذیرايي از میهمانان و جماعت مسجد مورد استفاده قرار می گیرد و قسمت باقي مانده نیز در میان اعضاي خانواده مصرف می شود.

منابع مورد استفاده: دایرة المعارف اسلامي، حوزه، ترکمن صحرا، بازتاب و مجله هنروفارس.